

Emilia Siljander

HUORA, RAKAS VAI VIATON

Sanatasolla rakentuvat vallan diskurssit yleiskielisessä ja selkokielisessä kaunokirjallisuudessa

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta

kandidaatintutkielma

Huhtikuu 2021

TIIVISTELMÄ

Emilia Siljander: Huora, rakas vai viaton. Sanatasolla rakentuvat vallan diskurssit yleiskielisessä ja selkokielisessä kaunokirjallisuudessa.

Kandidaatintutkielma

Tampereen yliopisto

Kielten tutkinto-ohjelma, suomen kielen opintosuunta

Huhtikuu 2021

Tämä tutkimus on vertaileva tapaustutkimus, jossa analysoin selkokielisen ja yleiskielisen romaanin välisiä diskurssieroja. Päähuomioni kiinnittyy tekstiin sanatasoon ja sen vaikutuksiin. Tarkoituksena on selvittää, luoko ja toisintaako selkomukautus samoja vallan diskursseja kuin yleiskielinen alkuperäisteos. Tutkimuksessa vastaan seuraaviin kysymyksiin: Millaisilla sanavalinnoilla aineistossa rakennetaan vallan diskursseja, ja syntyykö alkuperäistekstin ja selkomukautuksen välille diskursiivisia eroja? Jos diskurssieroja syntyy, selvitan vielä, millaisia ne ovat ja mistä ne muodostuvat.

Teoriaosuudessa esittelen selkokielen keskeisimpiä piirteitä, diskurssia käsitteenä sekä taustoitan sanavalintojen vaikutuksia diskursseihin. Perehdyn selkokielen kohderyhmiin ja sanojen monimerkityksellisyyteen, joka vaikuttaa sanojen tulkintaan. Olen hakenut teoreettista tukea erilaisista selkokielen kirjoitusoppaista, kääntämisen periaatteista ja diskurssianalyysia käsittelevistä tutkimuksista.

Aineistona käytän Anna-Leena Härkösen romaania Häräntappoase sekä Johanna Kartion kirjoittamaa selkomukautusta, joka perustuu Härkösen teokseen. Vastaan tutkimuskysymyksiin käyttämällä tutkimusmetodia diskurssianalyysia. Keskityn pääosin tekstien sanatasoon, joten analysoin avainsanoja, stigmaattisia sanoja, nimiä ja sanatasolla rakentuvaa toimijuutta. Systemaattisen sanatason analyysin lisäksi tutkimuksessa on tulkitseva ote, jolla pyrin selvittämään, millaisia kulttuurisia merkityksiä tekstissä käytetyt sanat kantavat. Paikoitellen syvennän analyysia sanatason taakse, lauseiden ja kokonaisen tekstin tasolle.

Tutkimuksen tulos on, että molemmat aineistoon valitut tekstit luovat ja toisintavat patriarkaalisia seksuaalisuusdiskursseja, mutta niiden keinot ovat erilaiset. Yleiskielinen teos sisältää esimerkiksi enemmän väkivallan kuvauksia, kun taas selkomukautus jättää huomioimatta naishahmon emansipatoriset eleet. Selkokielinen versio sisältää vähemmän muun muassa stigmaattisia sanoja, eikä se näin horjuta lukijan käsityksiä tutusta maailmasta. Tutkimuksen tulokset ovat syntyneet tulkintojen pohjalta, joten ne eivät ole yleistettävissä.

Avainsanat: selkokieli, selkokääntäminen, selkomukautus, diskurssianalyysi, selkokielen diskurssi

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYS

1 Johdanto	1
1.1 Tutkimuksen tausta.....	1
1.2 Selkokielen erityispiirteet.....	1
1.3 Tutkimuskysymykset ja aiheen motivointi.....	2
2 Tutkimuksen teorettinen tausta	3
2.1 Diskurssin käsite	3
2.2 Selkokielen erityispiirteiden diskursiivisuus.....	3
3 Aineisto ja tutkimusmetodi	6
3.1 Aineisto.....	6
3.2 Diskurssianalyysi tutkimusmetodina.....	6
4 Tutkimus	10
4.1 Avainsanat	10
4.2 Stigmaattiset sanat.....	12
4.3 Nimien käyttö aineistossa ja intertekstuaalisuus	14
4.4 Puhekielisyys.....	15
4.5 Toimijuuden rakentuminen sanavalintojen kautta.....	16
5 Tulokset ja yhteenveto	20
5.1 Tutkimuksen tulokset	20
5.2 Tutkielman puutteet ja jatkotutkimusmahdollisuudet	21
Lähteet	22

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Selkokielen ja yleiskielen välisistä eroista on tehty Suomessa jonkin verran vertailevaa tutkimusta aiemminkin (Vinni & Sainio 2000: 94), mutta kaiken kaikkiaan suomalainen selkokielen tutkimus ei ole edennyt vielä kovin pitkälle (Leskelä 2019: 86). Esimerkkejä aiemmista selkokieltä ja yleiskieltä vertailevista tutkimuksista ovat Auli Kulkki-Niemisen väitöskirja *Selkoistettu uutinen. Lingvistinen analyysi selkotekstin erityispiirteistä* vuodelta 2010 ja Marjukka Järvisen vuonna 1998 julkaistu pro gradu -tutkielma *Seitsemän selkokielistä veljestä. Käännöstiede kaunokirjallisuuden selkokielelle mukauttamisen apuna*. Näiden tutkimusten jalanjäljissä lähdän tätä kandidaatintutkielmaani rakentamaan. Diskurssianalyttistä tutkimusta selkokielestä ei ole juuri tehty.

Tämä tutkielma on tapaustutkimus, mikä tarkoittaa sitä, että yksittäistä käännöstä tarkastellaan systemaattisesti ilman, että tuloksia voidaan automaattisesti yleistää koskemaan kaikkea kaunokirjallisuutta (Koskinen & Paloposki 2015: 17–18). Selkokieltä voidaan tarkastella niin puhutun kuin kirjoitetun kielen näkökulmasta, mutta tässä tutkielmassa kiinnitän huomiota ainoastaan kirjoitettuun kieleen, sillä aineistona on kaksi romaanikatkelmaa.

1.2 Selkokielen erityispiirteet

Selkokieli on yleiskieltä helpompaa ja ymmärrettävämpää, ja se on suunnattu ihmisille, joilla on haasteita ymmärtää suomen kieltä. Nämä haasteet voivat johtua esimerkiksi siitä, ettei suomi ole lukijan äidinkieli, tai eräistä kognitiivisista rajoitteista, kuten afasiasta tai kehitysvammasta. (Sainio 2000: 17–16). Kulkki-Niemisen (2010: 11) mukaan kehitysvammaiset ovat selkokielen yleisin kohde-ryhmä, sillä Kehitysvammaliitto ry on ollut eräs keskeisimmistä selkokielen kehitystyön edistäjistä.

Selkokielen ja yleiskielen väliset erot syntyvät selkomukauttajan tietoisista valinnoista. Kun yleiskielistä tekstiä käännetään selkokielelle, joudutaan yleensä muuttamaan lauseiden rakennetta, esittämisympäristöä ja sanavalintoja. (Leskelä & Uotila 2020: 235–236) Lisäksi selkokielelle tyypillisiä ominaispiirteitä ovat havainnollisuus, suppeampi aiheen rajaaminen kuin yleiskielessä ja konkreettisuus. Konkreettisuus tarkoittaa esimerkiksi abstraktien nominaalilausekkeiden muokkaamista toimintalauseiksi. (Kulkki-Nieminen 2002: 43)

1.3 Tutkimuskysymykset ja aiheen motivointi

Tässä tutkimuksessa tavoitteeni on selvittää, millaisia vallan diskursseja aineistoissa kuvatut seksikohtaukset välittävät. Haluan vertailla näitä diskursseja keskenään ja osoittaa niiden välillä olevia mahdollisia eroavaisuuksia. Tutkimuksen motiivina on selvittää, onnistuuko selkomukautus säilyttämään lähtötekstin luomat käsitykset seksistä ja seksuaalisuudesta sekä niihin liittyvistä vallan kysymyksistä. Tämä on tärkeä asia selvitettäväksi: puhutaanko selkokielen kohderyhmille seksuaalisesta vallankäytöstä samalla tavoin kuin suomalaiselle valtaväestölle? Olen rajannut analyysin koskemaan pääosin sanavalintoja, sillä kandidaatintutkielman laajuudessa ei ole mahdollista analysoida jokaista diskursseihin vaikuttavaa näkökulmaa.

Hypoteesini on, että selkomukautus onnistuu välittämään lähtötekstin luomat diskurssit lähes sellaisenaan, sillä kaunokirjallisuuden kääntämisessä on keskeistä säilyttää taiteellinen kokonaisuus mahdollisimman uskollisena lähtötekstille. Selkokielen luonteen vuoksi tämän onnistuminen ei kuitenkaan ole itsestään selvää, sillä muusta kääntämisestä poiketen selkokielelle kääntämisessä keskeistä on tarinan juonen ja selkokielen funktioiden toteuttaminen. (Vinni & Sainio 2000: 95–96). Selkomukauttajalla on diskursseja rakentavaa valtaa, sillä hänen tehtävänä on karsia pois tekstistä osat, joita hän pitää epäolennaisina tai ylimääräisinä (Leskelä & Uotila 2020: 245) Näin ollen uskon, että selkomukautuksen ja lähtötekstin systemaattisella diskurssianalyysillä voidaan osoittaa tekstien välisiä merkityseroja, jotka ovat rakentuneet teksteihin implisiittisesti.

2 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN TAUSTA

2.1 Diskurssin käsite

Muun muassa intersubjektinen konteksti vaikuttaa siihen, että kielestä muodostuu diskursseja (Heikkinen 1999: 28). Lisäksi kieltä käytetään aina vuorovaikutustilanteissa, minkä vuoksi kielen luonne on ideologinen (Heikkinen 1999: 24). Tämä näkyy muun muassa siinä, että puhuja joutuu aina kieltä käyttäessään tekemään valintoja: mitä sanoja käytetään, mitä kerrotaan ja mitä taas jätetään kertomatta (Heikkinen 1999: 51). Jokisen, Juhilan ja Suonisen (2016: 27) mukaan kaikki käyttämämme kielelliset ilmaisut, myös eksplisiittisesti neutraaleilta vaikuttavat, sisältävät jonkinlaisen oletuksen siitä, mitä pidetään normaalina ja luonnollisena. Myös Heikkisen (1999: 51) väitöskirjatutkimuksen tulokset osoittavat tämän. Hän tutki väitöskirjassaan journalististen pääkirjoitusten ideologisuutta ja totesi, että toimittajien tekemät kielelliset valinnat todella muokkasivat tai ainakin säilyttivät olemassa olevaa todellisuutta. Tällaiset tutkimustulokset osoittavat, että diskurssianalyysillä on paikkansa kielentutkimuksen kentällä. Lisäksi tästä voi päätellä, että selkokielisen ja yleiskielisen teoksen vertailu diskurssien näkökulmasta on mielekästä. Selkomukauttaja joutuu nimittäin aina tekemään arvovalintoja sen suhteen, mitä tekstissä pidetään säilyttämisen arvoisena ja mitä voidaan jättää pois.

Diskurssianalyysi on tutkimuksen tekoon tarkoitettu viitekehys, joka ei tarjoa tarkkarajaisia ohjeita tutkimuksen toteuttamiseen (Lehti, Haapanen & Kääntä 2018: 10). Tämän vuoksi tutkimuksen tekijän on kyettävä yksityiskohtaisesti selittämään ja perustelemaan, millaisia havaintoja hän on aineistosta tehnyt, miten niitä jäsentänyt ja millaisia merkityksiä hän on niille antanut (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016: 61–62).

2.2 Selkokielen erityispiirteiden diskurssiivisuus

Selkokielelle kääntämisen tarkastelussa voidaan käyttää käännöstieteen periaatteita. Kyse on jossain määrin samankaltaisesta prosessista, oli kyseessä sitten käännös kielestä toiseen tai vain kielimuodon muuttaminen saman kielen sisällä. Käännöstieteeseen on vakiintunut käsitepari *kotouttava* ja *vieraannuttava käännösstrategia*. Vieraannuttava strategia tarkoittaa, että käännöksessä tuodaan esiin

lähdekulttuurin vieraus, kun taas kotouttavassa strategiassa on kyse käännöksen sopeuttamisesta kohdekulttuuriin. (Koskinen & Paloposki 2015: 71). Myös selkokielelle kääntäminen on mahdollista hahmottaa näiden käsitteiden läpi, vaikkei selkoistamisessa olekaan kyse kulttuurista toiseen kääntämisestä. Koskinen ja Paloposki (2015: 71) toteavat, että ”kotouttava strategia on kääntäjälle turvallinen valinta, sillä se ei horjuta kohdekulttuurissa vallitsevia käsityksiä maailmasta, kielestä tai kirjallisuudesta”. Näin ollen voidaan päätellä, että yleiskielestä selkokielelle käännettyjen tekstien luomat ja ylläpitämät diskurssit voivat muuttua prosessin aikana. Selkomukauttajan valitsema käännösstrategia vaikuttaa siihen, millaisiksi lopullisen tekstin sisältämät diskurssit muodostuvat. Tätä päätelmää tukee myös Vinnin (1998: 50–51) käsitys yleiskielisen lähdetekstin ja selkomukautuksen välisestä suhteesta. Hänen mukaansa yleiskielinen teksti kuvailee jotain tiettyä osaa maailmasta, kun taas selkomukautus esittää jonkin osan lähdetekstistä. Lisäksi Vinni toteaa mukauttamisen olevan luovaa toimintaa, jossa luodaan uusi teos samaan tapaan kuin silloin, kun romaani mukautetaan esimerkiksi näytelmäksi tai sarjakuvaksi. On siis luontevaa olettaa, että selkomukautus voi luoda maailmasta hyvinkin erilaisia käsityksiä kuin alkuperäinen teos.

Selkokieltä kirjoitettaessa on otettava huomioon lukijan tiedolliset ja taidolliset kompetenssit. Esimerkiksi kehitysvammaisuus asettaa tiettyjä vaatimuksia teksteille ja niiden ominaisuuksille (Vinni & Sainio 2000: 69). Tavallisesti sanoilla on monia eri merkityksiä, mikä tekee kielen ymmärtämisestä monimutkaisen psykologisen prosessin. Yleensä sanat ymmärretään niiden yleisimpien tai tavallisimpien merkitysten kautta. (Tambet 2000: 103) Siksi selkokieltä kirjoittavan on pantava merkille, ovatko tekstissä ilmenevät sanat outoja, hyvin pitkiä, abstrakteja tai juuri monimerkityksellisiä (Virtanen 2009: 82). Esimerkiksi vierasperäiset uudissanat ovat selkomateriaalien lukijoille usein vaikeita. Myös sellaisia yhdyssanoja suositellaan välttämään, joiden osista ei voi suoraan päätellä ilmauksen merkitystä (esim. sateenkaariperhe). (Virtanen 2009: 83–84)

Sanojen monimerkityksellisyys vaikuttaa tekstin luomiin ja toisintamiin diskursseihin. Diskurssianalyysi on metodina luonteeltaan sellainen, ettei se voi rajoittua ainoastaan pintapuoliseen kielen tarkasteluun. Sen sijaan diskursseja tutkittaessa on paneuduttava myös sanojen ja lauseiden taustalla piileviin tunnemerksityksiin ja konnotaatioihin. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016: 60) Näyttää siis siltä, että selkokielelle ominaiset tavat suosia tiettyjä sanoja saattavat luoda selkoteksteihin lähdeteksteistä poikkeavia diskursseja. Lisäksi lyhyttä ja ytimekästä tekstiä kirjoitettaessa jokainen yksittäinen sana saa suuren painoarvon. Selkomukauttajan on siis arvioitava, millaiset sanat voivat olla lukijalle hankalia tai milloin lukija kaipaa lisäselityksen tekstin ilmaisemalle toiminnalle. (Sainio 2000: 41–42) Esimerkiksi murre sanat voivat olla vastaanottajalle vaikeita, mikäli tekstissä ilmenevä murre ei ole tälle entuudestaan tuttua. (Kartio 2009: 16–17) Kaunokirjallisuudessa murteellisuudella

rakennetaan henkilöhahmoja ja luodaan tiettyjä mielikuvia. Tätä uskomusta tukee Tiittulan ja Nuolijärven ajatus siitä, että kirjailija voi murteellisuudella erotella hahmoja asuinpaikan, sosiaalisen statuksen, iän ja ammattiryhmien perusteella (Tiittula & Nuolijärvi 2013: 18) Murretta puhuva henkilö-hahmo voi olla esimerkiksi maaseudulla asuva tai kouluttautumaton (Mielikäinen 2001). Tällaiset seikat taas osaltaan vaikuttavat tekstin luomiin diskursseihin. Sillä, että tekstiin tuodaan mukaan puhekieltä, saattaa olla useita eri funktioita. Toisaalta voidaan esimerkiksi korostaa eroa eri ryhmien välillä, toisaalta voidaan korostaa sitä, että ollaan samaa porukkaa ja kuulutaan yhteen, ”hengailaan rennosti”. Mielikäisen (2001) mukaan murteilla onkin pyritty vahvistamaan identiteettiä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta.

3 AINEISTO JA TUTKIMUSMETODI

3.1 Aineisto

Tässä tutkielmassa olen käyttänyt aineistonani Anna-Leena Härkösen kaunokirjallista teosta *Härän-tappoase* (1984) ja kyseiseen romaaniin perustuvaa selkomukautusta (2013), jonka on kirjoittanut Johanna Kartio. Koska kokonaisen romaanin analysoiminen ei ole kandidaatintutkielman puitteissa mahdollista, olen valinnut kummastakin teoksesta käsiteltäväksi yhden luvun. Pääpiirteissään luvut vastaavat toisiaan sisällöllisesti. Härkösen kirjassa kyseinen luku on numero 17 (s. 205–217), Kartion kirjassa 10. *Torvenkylässä vietetään suvijuhlaa* (77–90). Molemmat luvut kertovat päähenkilö Allun ja sivuhenkilö Kertun juhannusyöstä, jonka nuoret viettävät yhdessä. Selkokielen luonteen vuoksi selkoversiossa luku 10 kuvailee aluksi tapahtumia, jotka on alkuperäisessä teoksessa kerrottu aiemmissa luvuissa. Tämän vuoksi olen analysoinut selkomukautuksesta sivuja 81–90.

Aineistot ovat keskenään eri pituisia, joten ne eivät ole keskenään aukottomasti vertailukelpoisia. Eriävä pituus johtuu muun muassa siitä, että selkomukauttaja on tehnyt valintoja, joiden perusteella osa alkuperäisestä aineistosta on jätetty kokonaan pois. Toisaalta tämäkin on näkökulma, joka tulee analyysissä ottaa huomioon, sillä poisjätöt voivat mahdollisesti vaikuttaa tekstin synnyttämiin diskursseihin. Olen analyysissäni kiinnittänyt huomiota erityisesti tekstien välisiin eroavaisuuksiin, en niinkään siihen, mikä teksteille on yhteistä.

3.2 Diskurssianalyysi tutkimusmetodina

Koska selkokielen ja yleiskielen väliset erot tulevat vahvimmin esiin sanavalinnoissa, lauserakenteissa ja tekstin informaatorakenteessa, on teosten välisiä diskurssieroja myös luontevaa lähestyä näiden kielen ominaisuuksien kautta. Näin yksityiskohtainen analyysi on mielekästä, sillä siten päästään käsiksi kulttuurin ytimeen ja voidaan tarkastella perusteellisesti myös kulttuuria ylläpitävää toimintaa (Suoninen 2016: 336). Pääpaino tutkimuksessa on sanavalinnoissa ja sanojen muodoissa, mutta aineistossa on myös kohtia, jotka sanavalinnoilla ohjaavat tekemään havaintoja esimerkiksi informaatorakenteen tasolla.

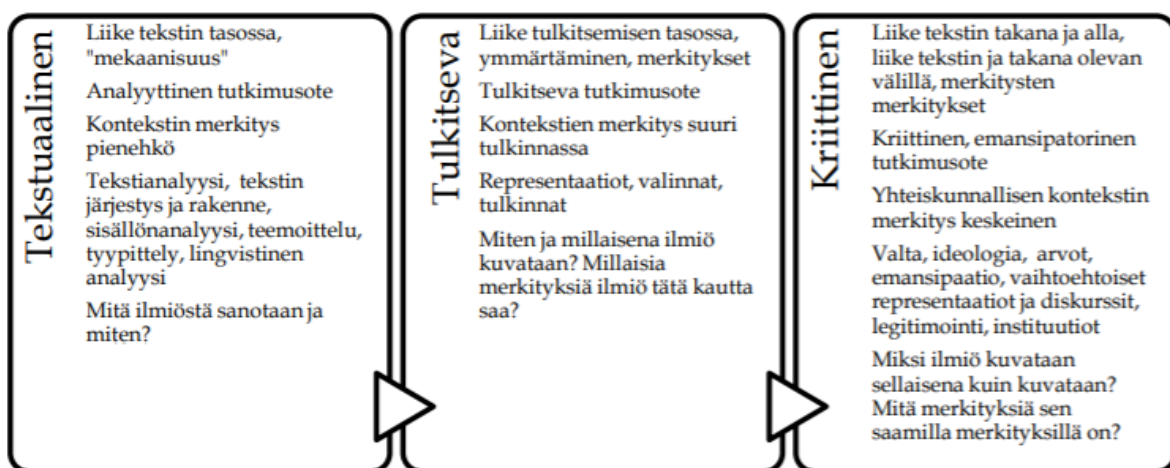
Tutkimuksessani tutkimusmetodi asettuu tekstintutkimuksen ja diskurssintutkimuksen välimaastoon. Toisaalta tarkoitukseni on selvittää, millaisilla kielellisillä resursseilla aineistoja on

rakennettu, ja toisaalta käytän näitä havaintoja välineenä selvittääkseni millaisia käsityksiä nämä kei-
not luovat maailmasta. (Hiidenmaa 2000: 169)

3.2.1 Diskurssianalyysi kolmivaiheisena prosessina

Toteutan tämän tutkimuksen mukailemalla Pynnösen (2013: 31–33) esittelemää komivaiheista pro-
sessia (kuva 1). Analyysin tekstuaalisessa vaiheessa luokittelen ja tyypittelen erilaisia, keskeisiä ai-
neistossa ilmeneviä kielellisiä piirteitä. Tulkitsevassa vaiheessa pyrin ymmärtämään, millaisia vaiku-
tuksia ensimmäisessä vaiheessa tehdyillä havainnoilla on tekstien muodostamiin diskursseihin. Vii-
meiseinä otan tutkimukseen mukaan kriittisen näkökulman, jolla on keskeinen rooli seksuaalisia dis-
kursseja käsittelevissä tutkimuksissa. Analyysin pääpaino on kuitenkin vaiheissa 1 ja 2, joiden ote on
viimeistä vaihetta lingvistisempi. Diskurssianalyysia käytetään tutkimusmetodina myös muilla
aloilla, kuten sosiologiassa ja kirjallisuustieteissä (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016: 18). Pynnösen
analyysimallissa tämä on otettu huomioon.

En kuitenkaan jäsentele tutkimukseni analyysiosuutta kolmivaiheisesti, vaan esittelen kielestä
tekemiäni havaintoja temaattisesti. Tulkitseen tekstiin rakentuneita merkityksiä rinnakkain tekemiäni
kielellisten havaintojen kanssa.

Kuva 1: Diskurssianalyysin vaiheet (Pynnönen 2013: 32).

Tekstuaalisessa analyysissä hyödynnän osaa Spitzmüllerin ja Warnken (2011: 74–95) kehittämästä DIMEAN-analyysimallista (taulukko 1). Heidän mukaansa tekstin tasolla tehtävät havainnot voivat

keskittyä niin sanoihin, lausumiin kuin kokonaiseen tekstiinkin. Sanatasolla merkittäviä tekijöitä ovat muun muassa stigmaattiset sanat, avainsanat ja nimet. Analyysissäni havaitsin, että nimet sisälsivät myös intertekstuaalisia viittauksia, jotka johtavat ulos tekstistä, kontekstin tasolle. Warnke ja Spitzmüller selittävät, että avainsanoja ja stigmaattisia sanoja ovat sellaiset ilmaisut, joilla jokin tietty ryhmä kuvailee itseään tai muita. Heidän mukaansa muihin kohdistuessaan tällaiset ilmaisut ovat usein negatiivissävytteisiä. Poikkeuksellisiin sanamuotoihin olen tässä tutkielmassa sisällyttänyt murteellisuudet ja puhekieliset muodot, sillä kaunokirjallisuudessa ne voivat kantaa omaleimaisia merkityksiä ja viestiä esimerkiksi sosiaalisista ryhmistä. Lausumien tasolla taas voidaan analysoida esimerkiksi syntaksia, metaforisia lekseemejä, ennakko-oletuksia ja puheakteja. Kokonaisen tekstin tason tarkastelu taas antaa avaimia tekstin visuaalisen olemuksen, tekstityyppien ja leksikaalisten kenttien määrittelyyn. Kuten aiemmin on todettu, tässä tutkimuksessa pääpaino on sanatasolla, mutta lausumataso ja kokonaisen tekstin taso auttavat ymmärtämään, mistä diskurssit muodostuvat ja miten sanavalinnat vaikuttavat esimerkiksi tekstin tasolla aiheeseen ja sisällönanalyysiin. Lausumatasolla kiinnitän huomiota implikatuureihin, sillä ne kulminoituvat yksittäisten sanojen piilomerkityksiin.

Tekstin sisäinen taso	Teksti-orientoitunut analyysi	tekstin visuaalinen rakenne	<ul style="list-style-type: none"> • <i>asettelu</i> • <i>typografia</i> • <i>tekstin ja kuvien suhde</i> • <i>materiaali</i>
		tekstin aihe	<ul style="list-style-type: none"> • <i>leksikaaliset kentät</i> • <i>metaforiset kentät</i> • <i>aiheen kehitys</i> • <i>tekstin strategiat ja funktiot</i> • <i>tekstityyppi</i>
		aiheet tekstin eri osissa	
	Lausuma-orientoitunut analyysi	Lausumat	<ul style="list-style-type: none"> • <i>syntaksi</i> • <i>retoriset muodot</i> • <i>metaforiset lekseemit</i> • <i>sosiaaliset, ekspressiiviset ja deonttiset merkitykset</i> • <i>ennakko-oletukset</i> • <i>implikatuurit</i> • <i>puheaktit</i>
	Sana-orientoitunut analyysi	monisanaiset yksiköt	<ul style="list-style-type: none"> • <i>avainsanat</i> • <i>stigmaattiset sanat</i> • <i>nimet</i> • <i>poikkeukselliset muodot</i>
		yksisanaiset yksiköt	

Taulukko 1: mukailten Spitzmülleria ja Warnkea (2011: 88).

3.2.2 Diskurssien identifiointi

Tutkimuskysymyksiin vastaaminen edellyttää, että tässä tutkimuksessa tavalla tai toisella määritellään, mitä seksillä tai seksuaalisuuden diskursseilla tässä yhteydessä tarkoitetaan. Kuten aina diskurssianalyysissa, myös tässä tilanteessa kyse on tutkijan tekemistä tulkinnoista ja johtopäätöksistä. On siis tulkintakysymys, harrastetaanko aineiston esittämissä kohtauksissa seksiä, vai onko kyse jostain muusta. Olen kuitenkin päätenyt luokittelemaan kohtaukset seksikohtauksiksi, sillä ne sisältävät eroottista kuvastoa, ja niissä kuvataan seksuaalista nautintoa.

Yleisesti ottaen diskurssien identifiointi vaatii aina aktiivista tulkintaprosessia, sillä usein merkitykset ovat rakentuneet tekstiin implisiittisesti (herneaho 2018: 193). Diskurssien osoittaminen ja nimeäminen on haaste diskurssianalyysin tekijälle, ja tässäkin tapauksessa olen kirjoittajana vastuussa siitä, millä tavalla arvotan aineistosta tekemiäni havaintoja. Kandidaatintutkielman suppeuden vuoksi olen joutunut rajaamaan analyysini sellaisiin sanatason ilmiöihin, jotka ovat mielestäni viestineet selkeästi tutkimuksen kohteena olevista vallan diskursseista. Kaikkien kielen ilmiöiden ja jokaisen mahdollisen repertuaarin käsitteleminen olisi tämän mittaisessa työssä mahdotonta. En ole siis voinut analysoida tekstistä jokaista yksittäistä sanavalintaa tai lauserakennetta, vaan olen joutunut arvioimaan, mitkä kielen ainekset ovat relevantteja kiinnostuksen kohteena olevan diskurssin näkökulmasta. Kuten diskurssianalyysille on luonteenomaista, tässä tutkimuksessa on kyse tulkinnoista, ei absoluuttisista totuuksista.

4 TUTKIMUS

Tässä luvussa analysoin systemaattisesti aineistosta löytyviä sanavalintoja sekä sivuan myös kielen rakenteita. Vastaan tutkimuskysymyksiin osoittamalla niitä sanatason ilmiöitä, jotka osallistuvat vallan diskurssien luomiseen ja toisintamiseen. Tämän jälkeen tulkitsen, millaisiksi vallan diskurssit muodostuvat tekemieni havaintojen perusteella. Havaintoja ja tulkitsevaa analyysia ei ole kuitenkaan mahdollista täysin erottaa tosistaan, joten analysoin kielellisten aineiden vaikutuksia diskursseihin jo ennen tulososuutta.

Tekstistä on löydettävissä aineksia *vallan diskursseista*, sillä Allun ja Kertun välisessä toiminnassa ja dialogissa on halki aineiston erilaisia henkiseen valtataisteluun ja jopa fyysiseen väkivaltaan liittyviä elementtejä. Toinen ilmeinen repertuaari on *rakkauden ja intohimon repertuaari*. Siinä on kyse ihastumisen tunteen ja rakkauden sekä itsekkään ja väkivaltaisen intohimon ristivedosta. Tämä osoittaa, että kielen ainekset voivat viitata yhtä aikaa useisiin eri diskursseihin. Tässä tutkimuksessa keskityn kuitenkin vain vallan diskursseihin.

Olen käyttänyt analyysissä vertailevaa ja temaattista jäsentelytapaa. Olen valinnut temaattisiksi kokonaisuuksiksi DIMEAN-mallin sanatason ilmiöt: avainsanat (luku 4.1), stigmaattiset sanat (luku 4.2), nimet (luku 4.3) ja poikkeukselliset sanamuodot (luku 4.4). Poikkeukselliset sanamuodot ilmenevät aineistossa puhekielisyyden jäljittelynä, joten luku on saanut nimen *Puhekielisyyys*. DIMEAN-mallin ulkopuolelta olen ottanut tarkasteluun toimijuuden rakentumisen sanavalintojen kautta, jossa olen hyödyntänyt leksikaalisten ilmiöiden lisäksi kieliopillisia näkökulmia. Pääpaino on kuitenkin yksittäisten sanojen merkityksessä eli siinä, *mitä* henkilöhahmot tekevät ja *miten*.

4.1 Avainsanat

Spitzmüllerin ja Warnken (2011: 88) mallin mukaisesti Härkösen tekstistä löytyy avainsanoja, stigmaattisia sanoja, poikkeuksellisia sanamuotoja ja nimityksiä. Poikkeuksellisiin sanamuotoihin olen laskenut esimerkiksi erilaiset morfologiset muodot, jotka kantavat erityisiä merkityksiä.

Vallan diskurssit realisoituvat ensimmäisenä aineiston toisessa kappaleessa: *”Anni ja Jaakko Hurme on seurakunnan suvijuhlaretkellä Kalajoella. Nuoriso on mennyt suvijuhlimaan särkille. Ja mulla Kertun kanssa vapaus veljeys ja tasa-arvosuus.”* Ensimmäisenä analysoijan huomio kiinnittyy Allun tapaan kuvailla kaikkien, myös tilanteen ulkopuolisten henkilöiden olinpaikat. Eräs keskeinen avainilmaisu on *seurakunnan suvijuhlaretkellä*. Koska Anni ja Jaakko Hurmeen olinpaikka on

mainittu, sillä täytyy olla merkitystä. Uskonnolliseen tilaisuuteen viittaaminen luo vahvan kontrastin tekstin seuraaville tapahtumille. Kun tulevat tapahtumat Allun ja Kertun välillä otetaan analyysissä huomioon, rakentuu kuva kapinallisesta Kertusta, joka toimii vastoin vanhempiansa opettamia arvoja. Tämä tulkinta saa vahvistusta siitä, että myöhemmässä vaiheessa Kerttu haluaa piilotella tapahtunutta äidiltään Annilta. Annin lähdettyä aitan ovelta Allu toteaa kertojan äänellä: ”*Vaara ohi*”. Tämä viestii henkilöahmojen suhtautumistavasta Kertun äitiä kohtaan. Hänestä luotua negatiivista käsitystä vahvistetaan muun muassa kutsumalla häntä haukkumanimellä *ämmä*.

”*Ja mulla Kertun kanssa vapaus veljeys ja tasa-arvosuus*” on monesta yksittäisestä sanasta muodostuva lauseke, joka kantaa voimakkaita historiallisia merkityksiä. Vapaus, veljeys ja tasa-arvo ovat Ranskan vallankumoukseen liitettyjä käsitteitä, joilla on yhdessä ideologinen sisältö. Vallan diskurssien kannalta tällainen intertekstuaalinen viittaus on kiinnostava. Tässä vahvistetaan lukijan oletusta siitä, että lähestyvän seksikohtauksen sisältämät vallan diskurssit olisivat emansipatorisia.

”*Mä en koskaan sano rakas tai kulta, ne maistuu joltain vanhalta yskänlääkkeeltä. Se ei oo mikään rakas. Se on ku lämmin vehnäpulla vanttuut kädessä, tai harottava karvatassukka. Tai unilintu.*” Tässä katkelmassa avainsanoja ovat *rakas*, *lämmin vehnäpulla vanttuut kädessä* ja *harottava karvatassukka*, sillä Allu käyttää näitä sanoja kuvaillessaan Kerttua. Muiden avainsanojen lailla nämä sanat viestivät jotain Allun asenteesta ja oletuksista Kerttua kohtaan. Vallan diskurssin näkökulmasta se, että Kerttu *ei oo mikään rakas*, luo etäisen ja kylmän vaikutelman. *Mikään* korostaa virkkeen negatiivista konnotaatiota. Sen sijaan *lämmin vehnäpulla vanttuut kädessä*, *harottava karvatassukka* ja *unilintu* luovat Kertusta pehmeän ja lämpimän mielikuvan. Näin ollen voidaan toisaalta myös tulkita, ettei Allu pyri etäännyttämään itseään Kertusta, vaan pikemminkin rakkauteen ja lämpimiin tunteisiin viittaavista diskursseista. Ensimmäisen ja kolmen viimeisen avainsanan keskeinen sisältöero on, että *rakas* kertoo Allun ja Kertun välisestä suhteesta, kun taas jälkimmäiset viittaavat Kertun ominaisuuksiin, jotka eivät ole suoraan Allusta riippuvaisia. Kaikki kolme kuitenkin vaikuttavat osaltaan siihen, millaisiksi vallan diskurssit tekstissä muodostuvat. Se, ettei Allu rakasta Kerttua, viestii siitä, että nuorten seksin harrastaminen keskittyy omien tarpeiden tyydyttämiseen. Toinen havainto avainsanoista on, että Allu haluaa edistää Kertusta hyvää, kilttiä ja kunnollista vaikutelmaa. Allu määrittelee, millainen Kerttu on tai voi olla.

”*Joku läski äijäki, jos sä ensin panisit sen käymään kuumana ja sit ku se huohottas viimesilään pahoissa poltoissa sun päällä niin sä sanosit että painaa ja kutittaa. Arvaa kuuntelisko se sua?*” Tässä puheenvuorossa Allu käyttää avainlausekkeena sanoja *joku läski äijäki*. Näillä sanoilla Allu viittaa johonkin toiseen, tilanteen ulkopuoliseen ihmisryhmään ja tulee luoneeksi tästä ryhmästä tietyn representaation. Vallan diskurssin kannalta tämä on kiinnostava huomio. *Arvaa kuuntelisko se sua*

osoittaa, että Allu haluaa tehdä eron itsensä ja muiden miesten välille. Tällaisella repliikillä Allu antaa ymmärtää, että jos hänen tilallaan olisi joku muu, Kertulle kävisi huonosti. Näin Allu korostaa omaa paremmuuttaan suhteessa muihin miehiin. Tässä vaiheessa sanatason ilmiön tulkinta johtaa lauserakenteen tasolle: Allun viesti on ristiriitainen, sillä *joku läski äijä* -repliikin jälkeen hän alkaa käyttäytymään väkivaltaisesti Kerttua kohtaan: ”*Mä repäsen sen takas kovakourasesti ja tukin kädellä sen suun. - - Mä tartun sitä ranteista ja isken täysiä patjaa vasten. sit mä istun sen jalkojen päälle niin et se sulkee silmänsä kivusta ja parkaisee.*” Lisäksi Allu toteaa haluavansa raiskata Kertun. Tätä kohtausta analysoin tarkemmin luvussa 4.5.

Selkomukautuksesta on jätetty pois sellaisia kuvailevia sanoja, joilla on alkuperäistekstissä vaikutusta tekstin kokonaismerkitykseen. Alkuperäisteksti sanoo esimerkiksi näin: ”*Se ei tee elettäkään ja silloin mä nousen ylös ja otan uskomattoman **pehmeesti** sitä leuasta kiinni.*” Selkomukautus taas kertoo: ”*Mä otan sitä leuasta kiinni*”. Kielitoimiston sanakirja (15.4.2021) tarjoaa sanalle *pehmeä* synonyymeiksi muun muassa vaihtoehtoja hyvántahtoinen, lempeä, hellä, lämmin, sydämellinen ja ”hellävaraisia keinoja käyttävä”. Pääte *-sti* ilmaisee tekemisen tapaa, ja kertoo näin ollen jotain keskeistä toiminnan tarkoituksiperästä. Sanan *pehmeesti* poisjätto selkomukautuksesta luo tekstiin alkuperäisteosta kovemman ja aggressiivisemmän tunnelman. Lukija ei voi selkomukautuksesta päätellä, onko Allun ele väkivaltainen vai hyvántahtoinen.

4.2 Stigmaattiset sanat

Sanojen stigmaattisuuden tunnistaminen on tutkijalle haaste, sillä kyse on aina tutkijan omista tulkinnoista. On kuitenkin sanoja, joiden stigmaattisuutta voidaan pitää perustellusti melko yksiselitteisenä. Tällaisia sanoja tekstistä löytyy aiemmin mainitun *ämmän* lisäksi neljä kappaletta: *turpa* (merkityksessä ihmisen suu), *noitamainen*, *perse* ja *huora*. *Turpa* esiintyy sanaparissa *Turpa kiinni*, minkä vuoksi sen voisi laskea myös propositiotason ilmiöksi. *Turpa* sanana sisältää loukkaavia konnotaatioita (Kielitoimiston sanakirja 16.4.2021), sillä siinä ihmisen suu tai kasvot rinnastetaan eläimiin, jolla on turpa, kuten hevoseen. Käskyä *Turpa kiinni!* pidetään suomalaisessa kulttuurissa epäkunnioittavana. Tämä on kiinnostava huomio, sillä aineistossa käytetään muitakin eläinvertauksia tai -nimityksiä ihmisestä, jotka eivät kuitenkaan sisällä negatiivista konnotaatiota tai stigmaa. Tällaisia neutraalimpia ilmauksia ovat muun muassa *katti* ja *unilintu*. *Turpa kii* ilmenee myös Kartion selkomukautuksessa, joten tämä stigmaattinen sana ei synnytä diskurssieroja aineistojen välille.

Perse on alatyylinen ilmaus, jolle romaanin kirjoittaja olisi voinut halutessaan valita useita eri vastineita. Kielitoimiston sanakirjan (2020) mukaan sanaa voi käyttää karkeassa tyyliässä kirosanana. Sanakirjan esimerkit myös osoittavat, että sanaa *perse* käytetään yleensä tilanteissa, joissa asiat menevät pieleen. Toisaalta sillä voi Kielitoimiston sanakirjan mukaan olla myös vahvan seksuaalissävyyteisiä merkityksiä.

Noitamaista voidaan pitää stigmaattisena sanana, sillä se herättää lukijassa kulttuurisia mielikuvia muun muassa pahuudesta. Noituus liittyy magiaan, mikä assosioituu lukijan mielessä taikauskoon ja alkukantaisuuteen. Keskiajan noitavainot osoittavat, että noituus on ollut länsimaisessa historiassa stigmaattinen käsite. Käyttämällä ilmaisua *noitamainen* Härkönen tulee luoneeksi Kertusta kuvan juonittelevana lumoojattarena, joka käyttää yliluonnollista valtaansa Alluun. Myös tekstin lause- ja informaatorakenteen taso tukee tätä tulkintaa. Allun ajatuksissa Kerttu on aktiivinen toimija, joka viettelee ja kietoo Allun pikkusormensa ympärille. Tämän osoittaa esimerkiksi tekstistä seuraava kohta: ”*Mä nykytän sitä ja puren sitä kaulaan ja se inisee vielä enemmän. Eikö se tajua mitä se tekee mulle?*” (s. 209).

Huora on stigmaattinen sana, sillä se sisältää voimakkaita kulttuurisia arvolatauksia. Se on halventava ilmaisu, jolla tarkoitetaan prostituoitua (Kielitoimiston sanakirja 2020).

”*Toivottavasti mä näytän huoralta. Nämä tamineet mä oon pölliny kirpputorilta eikä ollu sukkaa. Aluks mä aattelin leikata nuo sukkanauhat pois mutta sitte mä meinasin että ne ois seksikäät. Onko ne?*”

Mä nyökkään nopeesti, pala nousee kurkkuun. – Mutta huoraa susta ei saa. Sä oot liian viaton. –Mää en halua olla. –Sää oot.”

Härkösen tekstissä Kerttu sanoo haluavansa olla huora. Tulkintatavasta riippuen tämä voidaan tulkita emansipatoriseksi eleeksi, jonka tarkoituksena on osoittaa, ettei Kerttu edusta patriarkaatin ihannoimaa naiskuvaa. Lisäksi emansipatorista tulkintaa tukee se, että historian saatossa huora on ollut ainut rooli, jossa nainen on voinut vapaasti ja avoimesti osoittaa seksuaalisuuttaan. Toisaalta sanan *huora* käyttämisen voidaan tulkita viestivän myös, että Kerttu halventaa itse itseään. Tällainen tulkinta tukee ajatusta siitä, että tilanteessa Kerttu luovuttaa Allulle valta-aseman. Tässä kohdassa on havaittavissa kohtauksen monimutkaiset valtasuhteet: Allu ei vastaakaan Kertun toteamukseen odotustenmukaisesti vaan on eri mieltä. Allu ei siis suostu halventamaan Kerttua käyttämällä tästä alatyylisestä ilmausta, mutta toisaalta käyttää tähän valtaa toisella tavalla. Huorana olemisen kieltäminen ja *viattomaksi* leimaaminen ovat Allulta tekoja, joilla hän pyrkii ulkopuolelta määrittelemään, millainen Kerttu saa tai voi olla. Näin ollen voidaan päätellä, että huoraksi julistautuminen on Kertulta

nimenomaan emansipatorinen ele. Allun vastauksesta nähdään, ettei Kertun pyrkimyksenä ole miellyttää Allua.

Huora, noitamainen ja perse ovat sanoja, jotka on selkomukautuksesta jätetty pois. Stigmaattisten sanojen poistaminen vähentää tekstikokonaisuuden stigmaattisuutta, ja luo henkilöahmojen välisistä suhteista sovinnaisemman käsityksen.

4.3 Nimien käyttö aineistossa ja intertekstuaalisuus

Intertekstuaalisuus ei suoranaisesti ole sanatason ilmiö, mutta sanatason tarkastelu voi paljastaa myös intertekstuaalisia viittauksia. Intertekstuaalisuus johtaa sanatasolta tekstin ulkopuolelle, mutta sen merkitystä ei voi unohtaa, vaikka päähuomio olisikin sanatasolla. Alkuperäisessä *Häräntappoaseessa* muutamat nimet sisältävät intertekstuaalisia viittauksia, minkä vuoksi olen päättänyt ottaa ne mukaan analyysiin.

Aineistossa käytetään nimiä, joilla on erilaisia käyttötarkoituksia. Allu puhuu Kertun vanhemmista heidän etu- ja sukunimillään: *Anni ja Jaakko Hurme*. Etu- ja sukunimen käyttäminen luo viralisen vaikutelman, jolla on etäännyttävä vaikutus. Lukija tulkitsee, ettei Allu kenties tunne Kertun vanhempia. Toisaalta voidaan myös tulkita, että Kertun kireät välit vanhempiinsa vaikuttavat myös Allun suhtautumiseen. Tämä tulkinta vahvistaa teoriaa Kertun halusta toimia vanhempiaan vastaan, mikä taas vaikuttaa tunteen ja intohimon repertuaariin. Tulkitsen, etteivät sen paremmin tunteet kuin intohimokaan ole Kertun ainoita motiiveja harrastaa seksiä Allun kanssa. Tämä johtaa päätelmään, jonka mukaan Kerttu käyttää Allua hyväkseen saavuttaakseen omat salaiset tarkoitusperänsä. Kertun mahdolliset motiivit ovat siis myös osa vallan repertuaaria. Selkomukautuksessa Allu puhuu Kertun vanhemmista sanaparilla *Kertun vanhemmat*, ei etu- ja sukunimellä kuten alkuperäistekstissä. Alkuperäistekstin kaltaista etäännyttävää vaikutusta ei siis synny.

Allu ja Kerttu puhuttelevat toisiaan etunimillä. Molemmat kutsuvat toista suoraan nimellä, ja kertojana toimiva Allu käyttää Kertun nimeä myös keskusteluiden ulkopuolella. Sukunimiä ei käytetä, mikä luo keskusteluun tuttavallisen ilmapiirin. Lisäksi Kerttu käyttää Allun lempinimeä, sillä tämän oikea nimi on Alpo. Allu kutsuu Kerttua lempinimillä *irvikissa* ja *katti*. Nämä lempinimet sisältävät tutkimukseni kannalta kiinnostavaa tietoa Allun suhtautumisesta Kerttuun. Kielitoimiston sanakirja (12.4.2021) määrittelee *kissan* näin: ”notkealiikkeisiä petoeläimiä, joilla on terävät aistit ja jotka pystyvät vetämään kyntensä sisään; vars. kotieläimenä yleinen kotikissa.” Toisaalta kissa tai kissamaisuus voi myös kulttuurisesti symboloida naisen seksuaalisuutta. Kissa toimii tekstin motiivina myös muissa kohdissa. Kissaviittauksia löytyy tekstistä useita: ”*Sen perässä kipittää pieni*

kissanpentu ja naukuu”, ”*Kissanpentu nuoleskelee mun korvaa ja hyrrää.*”, ”*Kissan kielen lipomista.*” *Irvikissa* on intertekstuaalinen viittaus Lewis Carrollin *Liisa ihmemaassa* -satuun. Aineistossa ilmenevät intertekstuaaliset viittaukset osoittavat, ettei *Häräntappoase* ole syntynyt kulttuurisessa tyhjiössä, vaan tietyssä kontekstissa, joka käsittää jonkin ajan ja paikan. Intertekstuaaliset viittaukset sisältävät oletuksen, että niin tarinan hahmot kuin sen lukijatkin tunnistavat eräitä populäärikulttuurin tuotteita. Allu olettaa Kertun ymmärtävän *irvikissa*-viittauksen, mikä taas viestii siitä, että hahmoilla on yhteinen kulttuuritausta. Yhteisen kulttuuritaustan esiin tuominen edistää käsitystä tasa-arvoisuudesta ja yhteisymmärryksestä.

Toinen kirjallinen, intertekstuaalinen viittaus on *Lolita*. Vladimir Nabokovin romaani (1955) kertoo keski-ikäisestä miehestä, joka tuntee seksuaalista intohimoa 12-vuotiaaseen Lolitaan ja käyttää tätä hyväkseen. Allu toteaa kertojan roolissa Kertusta: ”*Pikku Lolita Kolmonen.*” Intertekstuaalinen viittaus Lolitaan on poistettu selkomukautuksesta. Näin ollen lukijan mielessä ei synny samanlaisia assosiaatioita hyväksikäyttöön kuin alkuperäistekstissä.

4.4 Puhkielisyys

Henkilöhahmojen yhteinen kulttuurinen konteksti tulee ilmi intertekstuaalisten viittausten lisäksi henkilöhahmojen puhetavassa. Aineisto on kokonaisuudessaan kirjoitettu puhkieltä mukaillen, mutta puhkielisyys näkyy myös hahmojen repliikeissä. Allun puheessa yksikön ensimmäisen persoonan pronimini edustuu halki aineiston muodossa *mä*, kun taas Kertulla sama edustuu muodossa *mää*. Muita eroja Allun ja Kertun puhkielissä ovat muun muassa yleiskielen d-äänteen edustumat: Allu käyttää d:tä yleiskielen mukaisesti (*joudut*), mutta Kertun puheessa edustuu muutamassa kohdassa myös d:n kato, joka yhdistyy välittäjä-äänteeseen *j* (*käjet, tiijän*).

Puhkiielen vaihtelu on niin sosiaalista, alueellista kuin tilanteistakin (Tiittula & Nuolijärvi 2013: 17). Aineistosta tehtyjen puhuttuun kieleen viittaavien havaintojen perusteella voidaan siis päätellä syitä Allun ja Kertun poikkeaville idiolekteille. Idiolekteissa on paljon yhteistä, kuten sanojen assimiloitumiseen liittyvät ilmiöt (*sitte sanoa, onksulla, valuksä*) ja tietyt morfologiset muodot (*huomaan = huomaamaan*). Persoonapronomien ja d:n edustumat viittaavat alueelliseen variaatioon. Allu onkin kotoisin Vaasasta ja Kerttu Kalajoelta. Kenties kirjoittaja on halunnut korostaa tätä maantieteellistä välimatkaa tuomalla kirjoitettuun tekstiin erilaisia murrepiirteitä. Vallan diskurssin kannalta tämä on huomionarvoinen seikka: Allu on koko romaanikatkelman ajan vieraassa paikassa, kun taas Kerttu on omassa kodissaan. Tämä tarjoaa diskurssintutkijalle useita tulkintamahdollisuuksia.

Voidaan ajatella, että Allu representoidaan muukalaisena, joka tuntuu Kertusta jännittävältä ja uudelta. Toisaalta voidaan ajatella, että Kertulle turvallinen kotiympäristö tarjoaa edun, jossa hänen on helppoa vietellä muualta tullut mies. Kolmas tulkintavaihtoehto on, että murre-eroilla halutaan luoda Allusta kuva kaupunkilaisena, millä vahvistettaisiin stereotyyppioita kaupungin ja maaseudun välillä. Allu korostaa maaseudun ja kaupungin välistä vastakkainasettelua toteamalla Kertulle: *”Mä teen vaan tämmöstä kiertokyselyä otsikolla maalaistyttöjen sukupuoli-fantasiat!”* Tämä vahvistaa stereotyyppiä kilteistä ja viattomista maalaistytöistä, niin sanotuista Elovena-tytöistä. Tällainen stereotyyppi antaa tilaa kaupunkilaismiehen valta-aseman pönkittymiselle. Voidaankin siis päätellä, että maalaisuus-kaupunkilaisuus-asetelma vaikuttaa vallan diskurssiin siten, että Kerttu näyttää olevan alistetussa asemassa.

Selkomukautuksessa Allun ja Kertun idiolektit ovat lähempänä toisiaan kuin alkuperäisteoksessa. Kertulla persoonapronominien käytössä ilmenee variaatiota, jota alkuperäisteoksessa ei ollut. Hän käyttää sekä pronomineja *mää* ja *sää* että *mä* ja *sä*. Lisäksi yleiskielen d:n vastineena ei ilmene katoa, vaan d näkyy vuorosanoissa yleiskielen tavoin (*huudat*). Vallan diskurssien näkökulmasta tämä tarkoittaa, ettei puhujien välille synny samankaltaista vastakkainasettelua kuin alkuperäisteoksessa.

4.5 Toimijuuden rakentuminen sanavalintojen kautta

Härkösen romaanikatkelmassa aktiivista toimijuutta rakennetaan sanavalinnoilla ja kieliopillisilla keinoilla. Katkelma alkaa: *”Mä makaan Hurmeen aitassa pukkisängyssä aistit äärimmilleen herkistyneinä. Kerttu hyräilee ulkona ja nyhtää kukkia maasta. - - - Se tulee sisään ja sen perässä kipittää pieni kissanpentu ja naukuu. Se tulee eikä vilkasekkaan muhun päin, siitä mä tiedän aina et se suunnittelee jotain saatanan keskittyneesti. Mä kohoan ylemmäs ja katselen sitä.”* Tässä katkelmassa Kerttu on aktiivinen toimija, kun taas Allu on passiivinen sivustaseuraaja, joka odottaa, mitä seuraavaksi tapahtuu. *”Se suunnittelee jotain”* ilmaisee, että Kerttu tietää, mitä on tulossa, Allu ei. Kertun aktiivisuutta rakennetaan myös erilaisilla verbeillä, kuten *hyräilee*, *nyhtää*, *tulee*, *suunnittelee*. Nämä verbit kantavat merkityksiä, jotka viestivät aktiivisuudesta. Allun passiivisuudesta taas kertovat verbit *makaan* ja *katselen*.

Tässä ilmenee keskeinen diskurssi- ja toimijuusero alkuperäisen romaanin ja selkomukautuksen välillä. Kartio kirjoittaa: *”Alkuillasta hiippailin Hurmeen vanhaan aittaan. Kerttu avas oven.”* Tässä tapahtumien kulku ja henkilöhahmojen toimijuus kuvataan eri tavalla kuin alkuperäisteoksessa.

Selkomukautuksessa Allu on se, joka tulee paikalle aktiivisena toimijana ja Kerttu taas on odottajan roolissa. Kertun odottajan rooli paljastuu, kun kertoja sanoo *”Kerttu avas oven”*. Oven avaaminen sisältää implisiittisen oletuksen, että Kerttu on ollut varta vasten odottamassa Allua.

Alkuperäisteoksen luoma käsitys Kertun aktiivisesta toimijuudesta vahvistuu katkelman edessä. Kerttu esimerkiksi esittää Allulle suoria, imperatiivimuotoisia käskyjä: *”Sulje ovi”*, *”Paa silmät kiinni”* ja *”turpa kiinni”*. Sisällönanalyysi osoittaa, että Allu vastaa Kertun käskyihin odotusten mukaisesti tottelemalla. Tämän osoittavat seuraavat lauseet: *”Mä vedän narisevan oven kiinni”* ja *”mä hautaan pään tyynyyn”*. Käskyn *”turpa kiinni”* tottelemisesta kertoo se, että kertoja kuvailee tilannetta Kertun käskyn jälkeen seuraavasti: *”Vetoketjun räpellystä. Kiivasta hengitystä. Katkonaisempaa hyräilyä. hiissausta. Kissan kielen lipomista. Väreitä. Kynttilän hiljaista rätinää.”* Lyhyet ja kuvailevat virkkeet kiinnittävät lukijan huomion ja saavat tämän eläytymään Allun aistikokemuksiin. Pienten eleiden, kuten kissan kielen lipomisen kuvailu osoittavat, että Huoneessa ei tapahdu kyseisellä hetkellä mitään muuta. Kaikki tilanteessa osoittaa kohti Kerttua, mikä on kiinnostava havainto vallan diskurssin kannalta. Lukija voi päätellä, että seuraavat tapahtumat riippuvat siitä, mitä Kerttu päättää ja haluaa tehdä. Allu on epätietoinen tulevasta, mikä tekee hänestä sivustaseuraajan, ei aktiivista toimijaa. *”Toivottavasti mä näytän huoralta. Nämä tamineet mä oon pölliny kirpputorilta eikä ollu sukkaa. Aluks mä aattelin leikata nuo sukkanauhat pois mutta sitte mä meinasin että ne ois seksikkäät.”* Tämä repliikki osoittaa, että Kertun toiminta, pyrkimys houkutelua Allu harrastamaan kanssaan seksiä, on suunnitelmallista. *Toivottavasti* ilmaisee tahtotilaa tai toivetta, jonka taustalla piilee jokin tavoite. Kerttu käyttää aikamuotona perfektiä ilmaisussa *”mä oon pölliny”*, mikä osoittaa, että korsetti on varastettu joskus aiemmin, ei äskettäin hetken mielihohteesta. Kerttu korostaa tässä omaa toimijuuttaan käyttämällä yksikön ensimmäisen persoonan pronominia *mää*, jolla hän viittaa itseensä. Suunnitelmallisuutta korostaa myös kohta *”aluks mä aattelin leikata nuo sukkanauhat pois mutta sitte mä meinasin että ne ois seksikkäät”*.

Katkelman alussa Kerttu antaa Allulle käskyjä, ja Allu tottelee kyseenalaistamatta ohjeita. Asetelma muuttuu, kun komentajan rooli vaihtuu. Allu yrittää kaksi kertaa käskeä Kerttua: *”Sivuttain, mä komennan”* ja *”tuu tänne, mä sanon vieraalla äänellä”*. Kerttu ei kuitenkaan tottele. Ensimmäiseen käskyyn hän vastaa: *”paskat mä sun halujen mukaan ala poukkoileen.”* Toiseen käskyyn hän ei vastaa verbaalisesti, mutta kertoja kertoo, että *”se ei tee elettäkään.”* Voimasanojen käyttö (*paskat*) ja vastaamatta jättäminen ovat tehokeinoja, joilla Kerttu osoittaa, ettei Allulla ole määräysvaltaa häneen. Vastaamatta jättäminen rikkoo keskustelun odotuksenmukaisuutta, ja toimii siksi tehokeinona sanoman vahvistamiselle. *”Se ei tee elettäkään”* kieltoisanan *ei* sekä liitepartikkelin *-kään*, jotka korostavat lauseen negatiivista sävyä ja ehdottomuutta (VISK § 1635).

Selkomukautuksessa kiinnitetään eri tavalla huomiota Allun määräilyyn ja Kertun tottelemattomuuteen kuin alkuperäisteoksessa. Härkösen romaanissa Kerttu käyttää esimerkiksi voimasanoja ilmaisemaan, ettei halua tehdä, kuten Allu toivoo. Selkomukautuksessa voimasanat on jätetty pois, ja vastaus Allun määräykseen kuuluu näin: *”Mä en sun halujen mukaan ala pyöriin!”* Voimasanan käytön lisäksi tässä repliikissä keskeinen sanavalintaero on *pyöriin*. Alkuperäistekstissä on käytetty sanaa *poukkoileen*. Näiden sanojen keskeinen merkitysero on, että *poukkoilu* on ennustamatonta ”sinne tänne menemistä”, kun taas pyöräminen on ennustettavaa, tietyllä radalla pysymistä (Kielitoimiston sanakirja 14.4.2021). Sanavalinnasta riippuu, miltä Kertun suhtautuminen Allun pyyntöön näyttää. *Poukkoilu* antaa ymmärtää, että Kerttu pitää Allun toiveita ailahtelevina ja alati muuttuvina, kun taas *pyöräimisen* voi tulkita viestivän kyllästymistä tai turhautumista.

Vallan diskurssin näkökulmasta eräs alkuperäistekstin merkittävimmistä kohdista on seuraava:

”Mä tartun sitä ranteista ja isken täysiä patjaa vasten. Sit mä istun sen jalkojen päälle niin et se sulkee silmät kivusta ja parkaisee.

-Mäc, mä sanon jolleki kuvitellulle olenulle ja tsiikaan ovelle päin.

-No niin mäc, nyt voit tulla, minä pidän tämän naisen aisoissa. Kerttu yirttää potkia ja viuhtoa

-Mitä sää nyt Allu? Mitä nyt?

Mäc, tie on selvä. tee nyt kaikki mistä olet öisin uneksinut. No, mutta Mäc, mitä ujostelet, käy kiinni vaan!

-Hullu saatana, hullu!

-Mäc, tähän alkaa käydä naurettavaksi! Älä kainostelee vaan tule ja tee siistiä jälkeä!

Kerttu iskee pienet terävät hampaansa mun käsivarteen. Se puree niin ku vammanen vesirota, mun on pakko irrottaa se.

-Mitä sä katot niin kummallisesti senki hullu? Mikä sua vaivaa!? se sähähtää.

-Ei mikään ihmeempi. Mä vaan haluaisin raiskata sut.”

Sisällönanalyysi osoittaa, että tässä kohtauksessa Allu käyttää maskuliinista väkivaltaa ja voimaa Kerttuun. Allu on aktiivinen toimija, jonka teot saavat Kertun hätäntymään. Hätännys näkyy muun muassa huutamisena (huutomerkin käyttö), voimasanojen käyttönä (*saatana*) sekä kysymyksinä (*Mitä sää nyt Allu? Mitä nyt?*) Allun voimankäyttö näkyy siinä, että hän riistää Kertulta mahdollisuuden toimia pitämällä tästä kiinni ja istumalla tämän päällä. Patriarkaalista valta-asetelmaa tukee myös Allun kommentti: *”Mä vaan haluaisin raiskata sut”*. Kielitoimiston sanakirja määrittelee sanan *raiskata* näin: ”pakottaa toinen sukupuoliyhteyteen väkivaltaa käyttämällä t. väkivallalla uhkaamalla;

olla sukupuoliyhteydessä tiedottomaksi tm. avuttomaan tilaan saatetun henkilön kanssa.” Kielitoimiston sanakirjan mukaan kyseessä on oikeustieteellinen määritelmä.

Toimijuuden ja vallankäytön pohdinta herättävät tulkitsijassa kysymyksiä siitä, kuka on kohtauksessa esiintyvä Mäc ja mikä hänen roolinsa on. Hahmo jää tuntemattomaksi niin lukijalle kuin henkilöahmo Kertullekin, mutta hänen roolistaan voidaan esittää erilaisia tulkintoja. Kutsuessaan *Mäcin* raiskaamaan Kertun Allu siirtää omat väärinkäyttöksensä ja rikolliset mielihalunsa itsensä ulkopuolelle. Kolmannen hahmon astuminen mukaan kohtaukseen viestii Allun yrityksestä osoittaa, ettei hänen väkivaltainen toimintansa ole hänestä itsestään lähtöisin. Näin ollen hän ei myöskään ole syyllinen. Vallan diskurssin näkökulmasta tämä tarkoittaa, että Allu ei ota raiskaamiseen liittyvistä asioista vastuuta. Kertun huuto ”*hullu saatana, hullu!*” realisoituu, kun Allu päättää käyttäytyä kuin olisi syyntakeeton. Kertun huuto on osoitettu Allulle, sillä huoneessa ei ole muita ihmisiä. Kontekstista voi päätellä, että sanat on tarkoitettu vastaukseksi Allun toiminnalle. Toisaalta kohtaus tarjoaa mahdollisuuden myös vaihtoehtoiselle tulkinnalle: fantasioimalla joukkoraiskauksesta Allu vahvistaa maskuliinista valta-asemaansa entisestään. Molemmat tulkinnat johtavat kuitenkin päätelmään, että Kerttu on tilanteessa alisteisessa asemassa, ja patriarkaaliset vallan diskurssit toisintuvat.

Tämä kyseinen kohtaus on poistettu selkokielisestä teoksesta, eikä sellaisia stigmaattisia ilmaisuja, kuten *haluaisin raiskata sut* ole sisällytetty selkomukautukseen. Tämä poisjätö luo Allun ja Kertun välisestä dynamiikasta vähemmän väkivaltaisen ja patriarkaalisen käsityksen. Kohtauksen pois jättäminen edistää käsitystä siitä, että Allulla ja Kertulla olisi keskinäinen yhteisymmärrys tapahtumien kulusta. Tämä on hyvin merkittävä ero verrattuna alkuperäisteokseen.

5 TULOKSET JA YHTEENVETO

Tutkielman viimeisessä luvussa vastaan analyysiosuudessa tehtyjen havaintojen pohjalta tutkimuskysymyksiin, reflektoin tutkielmani puutteita ja pohdin jatkotutkimuksen mahdollisuuksia.

5.1 Tutkimuksen tulokset

Tässä tutkielmassa tarkoitukseni on ollut vastata tutkimuskysymyksiin, jotka olivat:

1. Millaisilla sanavalinnoilla aineistossa rakennetaan vallan diskursseja?
2. Syntyykö alkuperäistekstin ja selkomukautuksen välille diskursiivisia eroja?
3. Jos diskurssieroja syntyy, millaisia ne ovat ja mistä ne muodostuvat?

Vastaus ensimmäiseen kysymykseen on, että vallan diskursseja rakennetaan kaikilla DIMEAN-mallin sanatason ilmiöillä. Avainsanoilla tekstit pyrkivät ilmaisemaan henkilöhahmojen asenteita ja suhtautumistaan toisiinsa ja ulkopuolella oleviin ihmisryhmiin. Stigmaattisilla sanoilla (esimerkiksi *huora*, *ämmä*) kuvattiin hahmoja loukkaavalla tai halventavalla tavalla. Halventavien ilmaisujen käyttö viestii, että henkilöhahmot pyrkivät saavuttamaan valta-aseman suhteessa muihin aineistossa esiintyviin ihmisiin. Eksplisiittisesti valtaa representoitiin sellaisilla sanavalinnoilla, joiden tavallimmat merkitykset viittaavat muun muassa seksuaaliseen hyväksikäyttöön tai väkivaltaan. Sisältö saisi hyvin erilaisia diskursiivisia merkityksiä, mikäli esimerkiksi lausuman ”*mä vaan haluaisin raiskata sut*” muuttaisi muotoon ”*mä vaan haluaisin rakastella sua*” (Östman 2000: 78). Implisiittisiä merkityksiä oli muun muassa intertekstuaalisissa viittauksissa, kuten *Lolitassa*, joka assosioituu seksuaaliseen hyväksikäyttöön vain, jos lukija tuntee alkuperäisen *Lolitan*.

Hypoteesini oli, että alkuperäisen *Häräntappoaseen* ja selkomukautuksen välille muodostuu diskursiivisia eroja. Oletukseni kuitenkin oli, etteivät erot olisi merkittäviä. Tutkimukseni osoittaa, että tämä pitää paikkansa. Selkokielen luonteen vuoksi selkomukauttaja on jättänyt teoksestaan pois kohtia, jotka alkuperäisteoksessa ovat. Tästä seuraa, että esimerkiksi stigmaattisia sanoja on vähemmän. Sanojen ja kielen rakenteiden muuttaminen on muuttanut tekstin luomia käsityksiä siitä, mitä hahmot tekevät, millä tavalla ja kenelle. Voidaan tulkita, että selkomukauttaja on käyttänyt eräänlaista kotouttavaa käänösstrategiaa, eikä lopputulos yritä horjuttaa lukijan totuttua maailmankuvaa. Lisäksi selkomukautuksessa käytetään nimiä eri tavalla ja intertekstuaalisia viittauksia on vähemmän. Puhekielisyyden vaikutus vallan diskurssiin on implisiittinen: selkomukautuksessa hahmojen idiolektit ovat hyvin lähellä toisiaan toisin kuin alkuperäistekstissä. Tämä vähentää hahmojen välistä

vastakkainasettelua ja tekee heistä tasavertaisemmat. Kummallakaan ei voi tulkita olevan valta-ase-maa esimerkiksi iän, sosioekonomisen taustan tai asuinpaikan perusteella.

Tulkintatavasta riippuu, millaisina vallan diskurssit näyttäytyvät eri teksteissä. Erityisen suuri merkitys koko aineiston tulkinnan kannalta on sillä, että selkomukautuksesta on jätetty pois Kertun toteamus ”*toivottavasti mä näytän huoralta*”. Mikäli tämä toteamus tulkitaan naiselta emansipatoriseksi eleeksi vapautua miehen hallintavallasta, koko teksti saa emansipatorisen sävyn. Kerttu representoituu valtaapitävänä naisena, joka käyttää Allua hyväkseen saavuttaakseen omat tarkoitusperänsä. Selkomukautuksesta tällainen tulkintamahdollisuus puuttuu.

Vastaus kolmanteen tutkimuskysymykseen on, että selkomukautuksen luomat ja toisintamat diskurssit ovat alkuperäistekstiä sovinnaisempia, sillä useita stigmaattisia sanoja on poistettu. Kertun emansipatorisia eleitä on tekstissä vähemmän, joten patriarkaalinen kuva alistuvasta naisesta vahvistuu. Toisaalta alkuperäisteksti luo patriarkaalisia kuvia seksuaalisen väkivallan kuvauksilla Kertun emansipatorisuudesta huolimatta. Tutkimuksen tulos on, että molemmat tekstit toisintavat patriarkaalista vallan diskurssia, mutta niiden keinot ovat erilaisia.

5.2 Tutkielman puutteet ja jatkotutkimusmahdollisuudet

Eräs merkittävimmistä haasteista oli kandidaatintutkielman suppeus. Kattava diskurssianalyysi sisältäisi sanatason analyysin lisäksi lausetason ja kokonaisen tekstin tason analyysiä. Myös kontekstin, genren ja informaatorakenteen analyysi olisi tuonut tutkielmaan kiinnostavia näkökulmia. Diskurssintutkija ei ole vapaa tulkinnoista, joten tässäkin tutkielmassa päähuomio on niissä havainnoissa, jotka minä olen tutkijana kokenut keskeisimmiksi. On siis mahdollista, että olen jättänyt huomiotta jotain sellaista, mikä muuttaisi tutkimuksen suuntaa. Joku muu tutkija olisi myös saattanut kiinnittää huomiota erilaisiin kielellisiin havaintoihin. Olen pyrkinyt pysymään objektiivisessä tulkinnassa esimerkiksi hyödyntämällä Kielitoimiston sanakirjan määritelmiä.

Nämä haasteet luovat mahdollisuuksia jatkotutkimuksen tekemiselle. Tämä tutkimus on taupaustutkimus, joka käsittelee vain yhtä kaunokirjallista teosta ja siitä tehtyä selkomukautusta. Tulokset eivät siis ole suoraan yleistettävissä kaikkeen kaunokirjallisuuteen. Eräs jatkotutkimusmahdollisuus olisikin tarkastella laajemmin suomalaista kaunokirjallisuutta ja selvittää, säilyttävätkö selkomukautukset alkuperäisteosten luomat diskurssit sellaisenaan vai muuttuvatko ne paljon.

LÄHTEET

- HEIKKINEN, VESA 1999: *Ideologinen merkitys. Kriittisen tekstintutkimuksen teoriassa ja käytännössä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 728.
- HERNEAHO, IRINA 2018: Maahanmuuttodiskurssit eduskuntapuolueiden vuoden 2015 vaalimateriaaleissa. *Virittäjä 2 / 2018*. s. 187–223. Kotikielen seura.
- HIIDENMAA, PIRJO 2000: Lingvistinen tekstintutkimus. – Kari Sajavaara – Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö*. Jyväskylän yliopisto.
- JOKINEN, ARJA – JUHILA, KIRSI – SUONINEN, EERO 2016: *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.
- KARTIO, JOHANNA 2009: Miten puhua selkokieltä? – Johanna Kartio (toim.), *Selkokieli ja vuorovaikutus* s. 8–24. Kehitysvammaliitto ry.
- KOSKINEN, KAISA – PALOPOSKI OUTI 2015: *Sata kirjaa, tuhat suomennosta. Kaunokirjallisuuden uudelleenkäyttäminen*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KULKKI-NIEMINEN, AULI 2002: Selkokielen ja yleiskielen eroista. – Hannu Virtanen (toim.), *Selkoopas* s. 33–45. Kehitysvammaliitto.
- KULKKI-NIEMINEN, AULI 2010: *Selkoistettu uutinen. Lingvistinen analyysi selkotekstin erityispiirteistä*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.
- LEHTI, LOTTA – HAAPANEN, LAURI – KÄÄNTÄ, LIISA 2018: Diskurssintutkimus. Monitieteinen ja monimenetelmäinen ala. – Lotta Lehti – Lauri Haapanen – Liisa Käätä (toim.), *Diskurssintutkimuksen menetelmistä. On the methods in discourse studies*. Soveltavan kielitieteen tutkimuksia 2018 / n:o 11.4–19. AFinLA-e.
- LESKELÄ, LEEALaura 2019: *Selkokieli. Saavutettavan kielen opas*. Turenki: Opikie.
- LESKELÄ, LEEALaura – UOTILA, ELIISA 2020: Selkokieli saavutettavan viestinnän välineenä. – Maija Hirvonen – Tuija Kinnunen (toim.), *Saavutettava viestintä. Yhteiskunnallista yhdenvertaisuutta edistämässä* s. 227–248. Gaudeamus.
- MIELIKÄINEN, AULI 2001: Kirjoitettua murretta. *Kielikello 4/2001*. <https://www.kielikello.fi/-/kirjoitettua-murretta>
- PYNNÖNEN, ANU 2013: *Diskurssianalyysi: Tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen*. Working paper N:o 379/2013. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/42412/978-951-39-5471-0.pdf?se->
- SAINIO, ARI 2000: IFLA:n ohjeet selkomateriaalien tekijöille. – Ari Sainio (toim.), *Teksti, joka rakastaa lukijaansa* s. 37–44. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.
- SAINIO, ARI 2000: Tee se helpoksi. – Ari Sainio (toim.), *Teksti, joka rakastaa lukijaansa* s. 11–37. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.
- SPITZMÜLLER, JÜRGEN – WARNKE, INGO H. 2011: Discourse as a ‘linguistic object’: methodical and methodological delimitations. *Critical Discourse studies* Vol. 8, No. 2. 75–94.
- SUONINEN, EERO 2016: Vuorovaikutuksen mikromaiseman analysoiminen. – Arja Jokinen – Kirsi Juhila – Eero Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi. teoriat, peruskäsitteet ja käyttö* s. 314–336. Tampere: Vastapaino.
- TAMBET, RUTT 2000: Tekstien ymmärrettävyys ja kolmasluokkalaiset erityisopetusta saavat oppilaat. – Ari Sainio (toim.), *Teksti, joka rakastaa lukijaansa* s. 103–112. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.
- TIITTULA, LIISA – NUOLIJÄRVI, PIRKKO 2013: *Puheen illuusio suomenkielisessä kaunokirjallisuudessa*. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 1401. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

- VINNI, IRJA – SAINIO, ARI 2000: Selkokielisten ja yleiskielisten tekstien ymmärtäminen kehitysvammaisilla. – Ari Sainio (toim.), *Teksti, joka rakastaa lukijaansa* s. 66–75. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.
- VINNI, IRJA 1998: *Tekstistä selkoa. Kehitysvammaisten aikuisten selkokielisten ja yleiskielisten tekstien ymmärtäminen*. Väitöskirja. Joensuun yliopisto.
- VINNI, IRJA – SAINIO, ARI 2000: Tutkielmia selkokielestä. – Ari Sainio (toim.), *Teksti, joka rakastaa lukijaansa* s.76–101. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.
- VIRTANEN, HANNU 2009: *Selkokielen käsikirja*. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry – Oppimateriaalikeskus Opike.
- VISK §1635 15.4.2021: *Polaarisia pareja: lapsikin vs. lapsikaan*.
<https://kaino.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=1635>
- ÖSTMAN, JAN-OLA 2000: Merkityksen ajankohtaiset haasteet yleiselle kielitieteelle. Anu Airola – Heikki j. Koskinen – Veera Mustonen (toim.), *Merkillinen merkitys*. Helsinki: Gaudeamus.